

Оцінка вартості життя:

Стратегії адаптації і забезпечення соціального захисту в громадах Харківської області

Вересень 2024 року | Україна

Контекст та обґрунтування

Внаслідок повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року, інфляція зросла, а місцеві ланцюги постачання були порушені. Зростання цін на товари першої необхідності, з одного боку, а масове безробіття та сповільнення економічної активності², з іншого, призвели до застосування багатьма домогосподарствами негативних стратегій подолання життєвих труднощів (СП), а також підвищеної залежності від нових, інколи нестабільних джерел доходу. У 2024 році лише 53% ДГ у міській та 41% у сільській місцевості Харківської області повідомили, що офіційне працевлаштування є джерелом доходу³, тоді як все більше людей почали покладатися на багатоцільову грошову допомогу (БЦГД) та соціальні виплати⁴. Така динаміка створила додатковий тиск на систему адміністративних та соціальних послуг на місцях, які у результаті реформ, розпочатих у 2016 році, перейшли у відання громад⁵. Враховуючи різницю у наслідках війни для різних областей та відмінності у спроможностях сільських і міських громад, дослідження має на меті заповнити інформаційну прогалину шляхом збору глибинних якісних даних на місцевому рівні.

Це дослідження вивчає поширеність використання СП, БЦГД і системи соціальної підтримки домогосподарствами на рівні громади. У бюлетені представлений аналіз ситуацій у двох громадах Харківської області: Чугуївській (міська) та Новопокровській (сільська). Отримані дані можуть бути використані для інформаційного забезпечення заходів, спрямованих на підтримку довгострокового і сталого соціально-економічного відновлення шляхом розв'язання проблем, з якими стикаються домогосподарства і місцева влада.

Карта 1: Громади, де проводився збір даних.

Ключові висновки

- Наслідками вторгнення у лютому 2022 року стали пошкодження інфраструктури, відтік населення та порушення економічної діяльності в Чугуївській та Новопокровській громадах, що зумовило втрату робочих місць та збільшило потребу у соціальній підтримці. Проте існуюча підтримка є недостатньою для повного задоволення фінансових потреб постраждалого населення, особливо в сільській місцевості.
- Для багатьох ДГ БЦГД та соціальні виплати були недоступними через невідповідність критеріям їх призначення та бюрократичні перешкоди. Як наслідок, існують значні прогалини у забезпеченні підтримки людей похилого віку, безробітних та малозабезпечених сімей, що поглиблює їхню економічну вразливість.

- Визначальним фактором для застосування СП, таких як скорочення споживання та пошук неофіційної роботи, стало здорожчання товарів першої необхідності. Високі витрати на охорону здоров'я, особливо для тих ДГ, які мають членів з вразливих груп населення у своєму складі, нерідко спонукали їх відмовлятися від медичних послуг або вдаватися до СП, щоб покривати вищі витрати на ліки та лікування.
- Місцеві органи влади очікували подальшого зростання запиту на підтримку на тлі погіршення безпекової ситуації та стагнації на ринку праці, включаючи посилення потреби у психологічній підтримці, збільшення соціальних виплат та покращення надання послуг на місцевому рівні для подолання як безпосередніх, так і віддалених наслідків війни. Однак вони змушені були працювати у умовах обмежених фінансових ресурсів та дефіциту персоналу.

Огляд методології

Це дослідження вивчає поширеність використання СП, БЦГД і системи соціальної підтримки домогосподарствами на рівні громади.

В рамках дослідження було проведено збір якісних даних у двох громадах Харківської області, які відрізняються за адміністративним статусом (міська та сільська). Чугуївська (міська) та Новопокровська (сільська) громади Харківської області були обрані як території, яким війна завдала значної шкоди.

Збір даних відбувся у лютому-березні 2024 року у два етапи. На першому етапі були проведені інтерв'ю з ключовими інформантами (ІКІ) з-поміж місцевих зацікавлених сторін, зокрема з представниками управлінь соціального захисту, надавачами публічних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти та зайнятості, а також організацій громадянського суспільства (ОГС), місцевих та міжнародних НУО. На другому етапі було проведено опитування членів домогосподарств (ДГ), вибірка яких була сформована за статусом переміщення та права на отримання виплат (соціальних чи БЦГД). Інтерв'ю проводилися віч-на-віч з використанням напівструктурованого опитувальника. Загалом було опитано 47 ІКІ та 96 домогосподарств.

З огляду на використання цільової вибірки та напівструктурованого опитувальника результати варто розглядати як індикативні щодо ситуації у досліджених громадах. У цьому бюлетені представлені результати лише з двох громад Харківської області.

Для стислості, коли в інформаційному бюлетені згадується Харківська область (окрім посилань на результати MSNA та інші вторинні дані), це стосується саме двох досліджених громад в межах області.

Економічний контекст та бюджет громад

У Чугуївській та Новопокровській громадах Харківської області, розташованих поблизу кордону з РФ, існують значні гуманітарні проблеми, спричинені наближеністю до зони бойових дій. Основні сектори економіки громад - промисловість та сільське господарство - постраждали через бойові дії. КІ повідомили про масові закриття та релокацію промислових підприємств і фабрик через пошкодження внаслідок війни та безпекові ризики. Багато з них, особливо в Чугуївській громаді, також повідомили, що сільськогосподарська діяльність була суттєво обмежена через мінування і активні бойові дії. Окрім втрат економіки, повномасштабне вторгнення спричинило відтік населення, що призвело до дефіциту робочої сили, особливо кваліфікованих медичних працівників та фахівців вузьких спеціальностей. Відтік робочої сили та перебої в роботі підприємств призвели до скорочення податкових надходжень (Рисунок 1), які з 2010-х років переважно залишалися у розпорядженні громад і були найбільшим джерелом доходів місцевих бюджетів⁷. Темп росту видатків перевищив ріст доходів громад у 2023 році, що призвело до бюджетного дефіциту у Чугуївській громаді.

Рисунок 1: Джерела доходів громад у 2023 р. та зміни у доходах у період 2021-2023 р., за типом доходів^{8,9}.

	Чугуївська			Новопокровська		
	Дохід (грн) у 2023 р.	Частка доходу (2023 р.)	Зміна доходів (2021-2023)	Дохід (грн) у 2023 р.	Частка доходу	Зміна доходів (2021-2023)
Податкові надходження	240 983 358	39%	-20%	51 448 873	30%	5%
Неподаткові надходження	48 159 941	8%	193%	18 211 725	11%	905%
Доходи від операцій з капіталом	6 100	0,001%	-94%	0	0%	-100%
Офіційні трансферти	325 148 583	53%	104%	102 585 28	60%	56%
Загалом	614 297 982	100%	28%	172 245 880	100%	48%

<0%

0%

>0%

У відповідь на ріст заявок на соціальну підтримку, спричинений як новими, так і вже існуючими факторами вразливості, які ще більше загострилися через національну економічну кризу, місцеві органи влади були вимушені скоротити фінансування дороговартісної або менш пріоритетної діяльності. Як наслідок, було виділено менше коштів на ремонт інфраструктури, попри те, що дороги та громадські будівлі були сильно пошкоджені або зруйновані внаслідок бойових дій на території громади у 2022 році, а також постійних повітряних ударів.

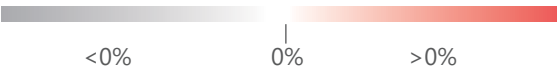
У досліджених громадах на ринку праці існували проблеми як з боку попиту, так і з боку пропозиції робочої сили. ДГ рідко повідомляли про дохід від офіційного працевлаштування. Багато респондентів повідомили, що втратили роботу, найчастіше через руйнування або закриття промислових об'єктів, звільнення та небажання реєструватися в центрах зайнятості. Кілька респондентів повідомили, що їм довелося змінити роботу на менш оплачувану, а

власники бізнесу відзначили зменшення кількості клієнтів. За словами одного з КІ, через ризик безробіття багато людей не повертається до Харківської області. Скорочення допомоги по безробіттю на початку повномасштабного вторгнення посилює вразливість тих, хто намагається знайти роботу: для людей, які не належать до конкретних вразливих категорій, термін виплат було скорочено з шести до трьох місяців з додатковою вимогою підтвердження попереднього місця роботи.

Результати дослідження також виявили вплив гендерної складової на можливість працевлаштуватися. Жінки часто відзначали нестачу закладів для догляду за дітьми, оскільки шкільні заняття в Харківській області проводились виключно онлайн з безпекових міркувань, а багато дитячих садків припинили роботу. Ці зміни загострили виклики, пов'язані з необхідністю поєднувати роботу і догляд за дітьми, який

Рисунок 2: Розподіл видатків громад у 2023 р. та зміни у видатках у період 2021-2023р., за сектором ^{8,9}.

Видатки за типом	Чугуївська			Новопокровська		
	Видатки (грн) у 2023 р.	Частка видатків (2023 р.)	Зміна 2021-2023	Видатки (грн) у 2023 р.	Частка видатків (2023р.)	Зміна 2021-2023
Загальнодержавні функції	72 978 328	12%	4%	38 945 933	24%	58%
Громадський порядок, безпека, судова влада	5 006 485	1%	Немає даних	1 006 401	1%	Немає даних
Економічна діяльність	99 331 795	16%	45%	17 434 299	11%	1080%
Охорона довкілля	4 242 993	0,8%	1210%	234 900	0,1%	-82
Житлово-комунальне госп.	144 475 629	23%	591%	12 900 898	8%	649%
Охорона здоров'я	49 517 819	8%	120%	10 319 896	6%	47%
Духовний та фізичний розвиток	13 949 978	2%	-35%	3 924 933	2%	28%
Освіта	200 929 142	32%	-5%	65 262 346	40%	-2%
Соціальний захист та забезпечення	36 673 987	6%	13%	11 305 966	7%	1607%
Загалом	627 106 156	100%	40%	161 335 571	100%	52%
Баланс	-8 565 181			10 910 309		

традиційно вважався жіночим обов'язком. Крім того, дохід деяких ДГ скоротився, оскільки функція годувальника перейшла від чоловіків до жінок.

КІ повідомили, що поточна динаміка призову до збройних сил призвела до труднощів у працевлаштуванні та призначенні державної підтримки для чоловіків, які не перебувають на обліку в місцевому ТЦК, а тому уникають пересування або взаємодії з державними службовцями.

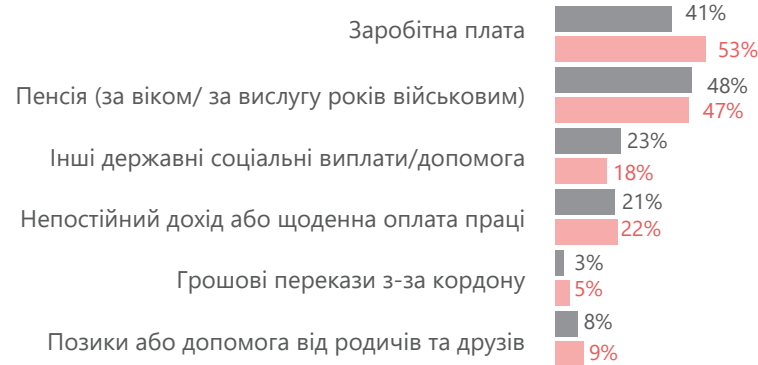
Зниження купівельної спроможності та використання стратегій подолання труднощів із життєзабезпеченням

Стагнація економіки України негативно позначилася на населенні, особливо на вразливих групах з уже наявними факторами вразливості. Дані Спільної ініціативи з моніторингу ринку (CIMP)* показують, що середні ціни на продуктові та непродовольчі кошики у березні 2024 року досягли 1118 грн у Харківській області, що свідчить про зростання цін на понад 50% з травня 2022 року¹⁰.

Джерелами доходу опитаних ДГ, переважно були пенсії, офіційне працевлаштування, БЦГД та виплати ВПО, рідше - неофіційне працевлаштування та неповна зайнятість. У даному дослідженні була використана цілеспрямована вибірка з ДГ, які отримують соціальні виплати. Однак, за даними MSNA 2024, поширеними джерелами доходу у Харківській області є пенсії та інші соціальні виплати (Рисунок 3). Більшість ДГ у Чугуївському та Новопокровському районах повідомили, що їхніх доходів недостатньо для задоволення щомісячних потреб. Заробітна плата, за повідомленнями, залишилася *

Кошик CIMP - це підгрупа споживчого набору репрезентативних товарів (та послуг) із 335 позицій, який формується Державною службою статистики України (Держстатом) і куди входять основні продовольчі товари та засоби гігієни, які регулярно купує середньостатистичне домогосподарство. Вміст кошика CIMP було визначено під час консультацій з Робочою групою з надання грошової допомоги в Україні (РГГД).

Рисунок 3: Основні джерела доходу протягом 30 днів до збору даних у Харківській області, за повідомленнями ДГ (MSNA 2024³).

Сільські (n=593) Міські (n=531)

на тому ж рівні, що й до повномасштабного вторгнення. Хоча соціальні виплати зросли – пенсії були проіндексовані 1 березня (на 7%)¹¹, а виплати для людей з інвалідністю та дітей також дещо збільшилися – ці коригування не відповідали росту цін, особливо в сільській громаді.

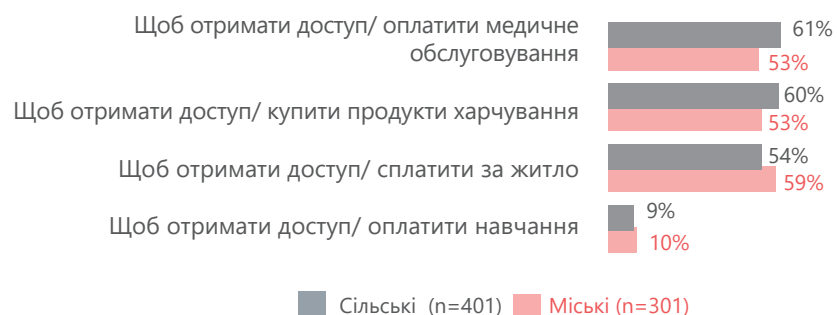
Висока вартість медичних послуг, як видається, були перешкодою для багатьох ДГ, особливо для людей похилого віку, чії пенсії є недостатніми в умовах сучасної економіки, за словами деяких КІ. Як КІ, так і ДГ повідомили про зростання цін на ліки, як загального призначення, так і спеціалізованих для певних захворювань. КІ у Новопокровській громаді повідомив, що стає дедалі важче отримати ліки за пільговими цінами для людей з діабетом, шизофренією, епілепсією та аутизмом.

ВПО є ще однією групою, яка сильно постраждала від зростання цін. Кілька переміщених ДГ повідомили про збільшення витрат у зв'язку з необхідністю оплати оренди житла та комунальних послуг, тоді як до переміщення у них був власний будинок. Оплата оренди становила особливі труднощі для ВПО, які втратили своє житло через війну. За даними КІ, вартість життя також була значною проблемою для малозабезпечених та багатодітних сімей, а також безробітних, оскільки соціальних виплат часто недостатньо для покриття їхніх витрат. Крім того, сім'ї з двома дітьми, які не мають права на державну підтримку або допомогу в натуральній формі, а також люди віком від 50 років і молодше пенсійного віку, які не мають права на отримання соціальної допомоги або пенсії, також виявилися вразливими.

Результати цього дослідження підтверджують дані MSNA 2024, згідно з якими більше ніж половина ДГ у Харківській області застосовувала СП для компенсації росту цін на продукти харчування, охорону здоров'я та оплату житла (Рисунок 4).

Втрата роботи та тривалі періоди безробіття також відіграли певну роль у зміні ситуації. Рішення застосувати СП деякими ДГ було зумовлено наступними факторами: витрата накопичених коштів, високі ціни на товари першої необхідності та обмеження пересування через мобілізацію. Для інших причинами були потреба у підтримці членів сім'ї та витрати на освіту, особливо на онлайн-навчання.

Рисунок 4: Основні причини застосування стратегій подолання труднощів з життєзабезпеченням протягом 30 днів до збору даних у Харківській обл. (MSNA 2024р.³).

Багато ДГ повідомили, що економлять, купуючи меншу кількість або дешевші товари. Деякі з них, особливо в містах, повідомили, що почали більше покладатися на натуральне сільське господарство, але зростання цін на добрива, насіння та необхідні засоби створює додаткові перешкоди. Кілька КІ в сільських громадах повідомили про здорожчання твердого палива необхідного для опалення взимку. Багато ДГ також повідомили про отримання допомоги в натуральній формі, зокрема продовольчої допомоги, здебільшого в міських громадах, де вона надається регулярно.

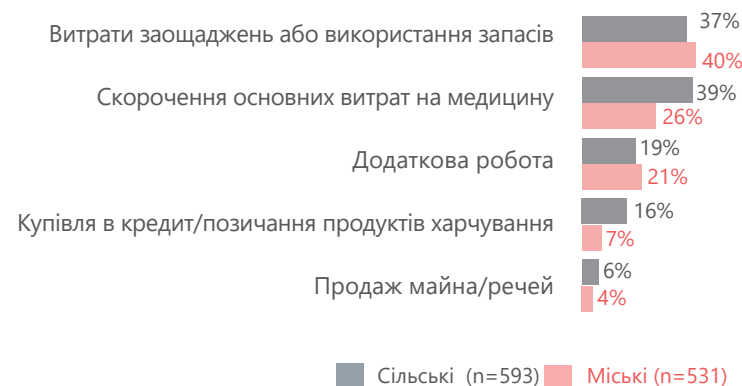
Опитані ДГ також уникали витрат на охорону здоров'я через високу вартість ліків та лікування, причому деякі відмовлялися від процедур, які не покриваються державою повністю, таких як онкологічні процедури, операції для покращення мобільності та лікування серцево-судинних захворювань. Люди похилого віку часто повідомляли про економію на ліках від хронічних захворювань – вони приймали їх рідше, ніж прописано, або переходили на ліки нижчої якості. Крім того, деякі ДГ не проводили необхідні ремонтні роботи через їхню дороговизну.

Інші випадки застосування СП включали продаж власного майна, наприклад, квартир, автомобілів або худоби, після переміщення. Інші відзначали позики, фінансову допомогу від сім'ї, позичання їжі у сусідів, купівлю товарів в кредит та переїзд до дешевшого житла. Члени деяких ДГ почали працювати або влаштувалися на додаткову роботу, щоб покрити витрати, причому троє респондентів повідомили, що їхня робота небезпечна або така, яка негативно сприймається в суспільстві (Рисунок 5).

Отримання грошової допомоги та соціальних виплат

За даними MSNA, понад 40% ДГ у сільській місцевості та 53% ДГ у містах Харківської області повідомили про брак коштів для задоволення своїх основних потреб (Рисунок 6). Результати MSNA 2024 року також свідчать, що 50% ДГ у міській та 49% у сільській місцевості Харківської області вважають низькі пенсії та соціальні виплати основною

Рисунок 5: ДГ, які застосовували стратегії подолання труднощів з життєзабезпеченням протягом 30 днів до збору даних у Харківській області, за стратегією (MSNA 2024 р.³).

Система державного соціального захисту в Україні спрямована на різні види вразливості та непередбачувані обставини на різних етапах життя. Розрахунок більшості виплат здійснюється на основі офіційного прожиткового мінімуму (ПМ) та фактичного прожиткового мінімуму (ФПМ), величина яких встановлюється щорічно Законом про Державний бюджет України без врахування інфляції. Мінсоцполітики розраховує ФПМ на основі цін на товари першої необхідності, який наразі становить 4 666 грн¹² без урахування інфляції у 2023р. За даними ЮНІСЕФ, ПМ у 2023 р. становить близько 6 986 грн.

Багатоцільова грошова допомога (БЦГД) була запроваджена гуманітарними організаціями для задоволення основних потреб постраждалого від війни населення. ДГ, які мають право на її отримання, повинні мати дохід нижче ПМ та відповідати критеріям вразливості¹³. БЦГД надається у розмірі 2 220 грн на людину щомісяця протягом трьох місяців. У жовтні 2023 року розмір БЦГД було збільшено до 3600 грн для покриття виявлених потреб.

Критерії для призначення соціальних виплат та БЦГД часто збігаються, внаслідок чого деякі групи населення отримують кілька видів виплат, а інші - не отримують жодної допомоги. КІ відзначили, що безробітні, малозабезпечені ДГ, особи, старше 50 років, але молодше пенсійного віку, особливо якщо вони втратили роботу, є групами, які не отримують достатню підтримку та грошову допомогу.

перешкодою для задоволення своїх основних потреб (Рисунок 7).

Хоча деякі ДГ могли покрити свої витрати за допомогою соціальних виплат - часто за рахунок поєднання із заробітною платою, безкоштовними послугами або іншими формами допомоги - їхня здатність заощаджувати залишалася обмеженою. Відсутність заощаджень може підвищити їхню вразливість у майбутньому, особливо з огляду на сезонні коливання доходів і витрат в Україні. Водночас ті, хто отримував кілька видів допомоги, повідомили, що їхнє фінансове становище покращилося, вони можуть задовольняти свої потреби, а в деяких випадках навіть заощаджувати.

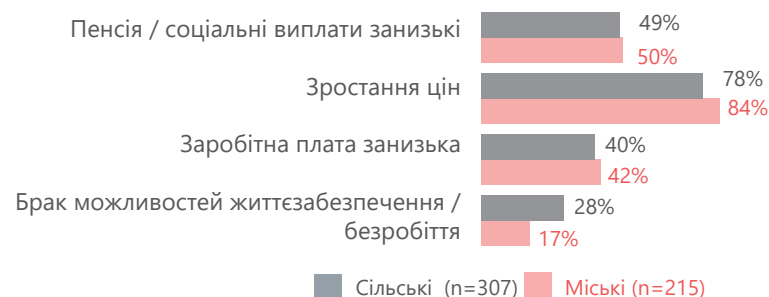
За повідомленнями, проблеми із задоволенням щомісячних потреб були поширеними, зокрема серед «груп, що залишилися поза увагою» та ДГ з особливими медичними потребами. Попри це, багато з опитаних ДГ не зверталися за БЦГД або не отримували її з таких причин, як невідповідність критеріям, брак інформації або недовіра до програми.

Деякі ДГ скористалися програмою «Доступні ліки», за якою ліки можна отримати безкоштовно або зі знижкою. Інші повідомляли про отримання субсидій на оплату комунальних послуг, хоча більшість з них вважали ці виплати недостатніми. Крім того, деякі ДГ користувалися послугами служби зайнятості, яка надає допомогу по безробіттю на строк до трьох місяців. Однак ці послуги часто критикували, оскільки вони не завжди гарантували отримання роботи. Деякі ДГ також брали участь у програмах підтримки дистанційного навчання, в рамках яких місцева влада покривала витрати на інтернет та пристрої для навчання дітей.

Рисунок 6: ДГ, яким не вистачає коштів для задоволення основних потреб у Харківській області (MSNA 2024 р.³)

Рисунок 7: Основні труднощі з отриманням коштів для задоволення базових потреб протягом 30 днів до збору даних у Харківській області, за повідомленнями ДГ (MSNA 2024⁴).

Стратегії адаптації, впроваджені місцевою владою

Після повномасштабного вторгнення значно зріс запит на підтримку від місцевої влади та надавачів публічних послуг, зокрема у сферах фізичного та психологічного здоров'я, житла та освіти. Люди похилого віку, ВПО та ті, хто проживає поблизу зони бойових дій, потребували більшої медичної та фінансової допомоги для придбання ліків. Ці групи часто потребували спеціалізованої допомоги, яку було важко отримати в перші місяці після вторгнення. Попит на тимчасове житло та допомогу в оренді житла зріс внаслідок пошкоджень, завданих війною. КІ також повідомили, що отримують більше запитів на освітні офлайн заходи та фінансову допомогу в придбанні необхідного обладнання для дітей, щоб вони могли навчатися онлайн.

КІ повідомили про скорочення видатків на матеріальну допомогу через загальнонаціональні постанови та закони, що впливають на повноваження місцевих громад в ухваленні рішень і перешкоджають виділенню бюджетних коштів на такі заходи, як ремонт доріг та покращення інфраструктури, тоді як соціальна підтримка залишається пріоритетним напрямком. Бюджети інших установ, таких як заклади охорони здоров'я та освіти, визначаються на основі кількості зареєстрованих отримувачів послуг, але їхнє фінансування скоротилося через еміграцію та

переорієнтацію на роботу онлайн.

Незважаючи на близькість до зони бойових дій, багато ДГ у Харківській області повідомили про відсутність затримок з виплатою соціальної допомоги та з наданням публічних послуг. За повідомленнями, місцеві органи влади та деякі надавачі публічних послуг розширили перелік своїх послуг у відповідь на зростаючі потреби та виклики внаслідок війни, запровадивши реабілітаційні заходи, підтримку ветеранів та сімей загиблих військовослужбовців, а також розвиваючи різні форми психосоціальної підтримки шляхом навчання персоналу або найму психологів.

Деякі КІ, переважно з державного сектору, застосовували більш індивідуальний підхід, зосередившись на оцінці ситуації кожного заявника, щоб допомогти зареєструватися на отримання всіх належних виплат, і безпосередньо зверталися до вразливих осіб, які потребують допомоги, до отримання офіційної заяви на отримання пільг або підтримки. На початку вторгнення, коли пересування людей та обіг товарів були суттєво обмежені, деякі державні службовці займалися доставкою гуманітарної допомоги та відвідували вразливих жителів у них вдома для надання медичної допомоги та соціальних послуг, таких як реєстрація або пенсійні виплати. Два КІ повідомили про створення нових способів та каналів комунікації з жителями, таких як канал у Viber для надання медичних послуг у Чугуївській громаді та електронні консультації з населенням в Новопокровській громаді. З іншого боку, небагато НУО змогли розширити спектр своїх послуг, натомість КІ повідомили, що вони здебільшого відіграють допоміжну роль у роботі з державними установами.

Однак ці додаткові ініціативи та заходи, як правило, не супроводжувалися збільшенням бюджету або розширенням штату. Деякі КІ повідомили, що їхні установи продовжували виплачувати заробітну плату вчасно і в повному обсязі, тоді як інші повідомили, що на початку вторгнення протягом кількох місяців працювали на 2/3 заробітної плати. За повідомленнями, багато КІ почали працювати понаднормово, щоб задовольнити зростаючі потреби та опрацювати нові заявки на допомогу. Вони також стикаються з труднощами у повсякденній роботі через пошкодження будівель внаслідок війни. Інші КІ наголошували на необхідності найму більш кваліфікованого персоналу, особливо у сфері соціального захисту, охорони здоров'я та психології. Вони також наголошували на потребі у підвищенні заробітної плати для залучення фахівців і компенсації за роботу понаднормово і важкі умови праці.

КІ повідомили про активну співпрацю між державними органами, НУО, надавачами публічних послуг та радами ВПО в контексті надання гуманітарної допомоги. В області державні органи підпорядковані військовій адміністрації як на районному, так і на обласному рівнях, внаслідок чого координація відбувається на іншому рівні порівняно з довоєнним часом. КІ також повідомили про широку співпрацю з міжнародними організаціями для розподілу та координації надання допомоги в натуральній формі, а також для реалізації великих проєктів: реконструкції, постачання матеріалів та обладнання. Багато КІ повідомили, що з початком повномасштабного вторгнення не

лише значно активізувалася співпраця, але й деякі проєкти (або навіть уся діяльність певних НУО) переорієнтувалися із соціальної роботи та розвитку на задоволення нових гуманітарних потреб. За словами одного з КІ, що працює у закладі освіти, з моменту повномасштабного вторгнення відбулося злиття фактичних повноважень освітнього та соціального департаментів і працівники обох сфер почали опікуватися як освітніми, так і соціальними питаннями. Швидке зростання кількості надавачів гуманітарних послуг та інституційна перекваліфікація тепер вимагають посилення координації для запобігання дублюванню послуг.

ДГ відзначили деякі перешкоди у доступі до соціальних та основних послуг: переважно довгі черги або час очікування при зверненні за публічними медичними послугами, що може бути пов'язано з тим, що військовослужбовці проходять лікування в державних лікарнях. Проблеми, пов'язані з документами, також є серйозною перешкодою, особливо для переміщених осіб, які стикаються з перешкодами при оформленні статусу ВПО, інвалідності та пенсій через труднощі зі збором необхідних документів, потребою особисто пред'являти оригінали та відновлювати документи, втрачені під час евакуації. Чоловіки, які повинні надати підтвердження реєстрації у військкоматі, також стикалися з труднощами при отриманні послуг. Крім того, ріст транспортних витрат, обмежене курсування громадського транспорту та пошкодження доріг через війну створюють перешкоди для доступу людей до послуг, особливо тих, хто не впевнений у своєму праві на їх отримання. Це питання особливо актуальне для людей з обмеженою мобільністю та інвалідністю. Декілька респондентів також відзначили брак інформації та рівень доходу, що трохи перевищує поріг для реєстрації як малозабезпеченої сім'ї, як додаткові перешкоди для отримання послуг. Люди похилого віку були серед груп, які стикалися з найбільшими труднощами в цьому відношенні через низькі пенсії і неможливість отримати додатковий дохід від зарплати, а також менший доступ до інформації, ніж у інших груп населення, особливо для пенсіонерів, які не користуються Інтернетом.

Тим не менш, якість публічних послуг у Чугуївській та Новопокровській громадах, за повідомленнями, залишається стабільною, незважаючи на тимчасові перебої в перші місяці 2022 року, пов'язані з активними бойовими діями. Деякі домогосподарства навіть повідомили, що з лютого 2022 року якість публічних послуг покращилася: відкрилися місцеві центри та спростилися процедури доступу до них, включаючи Є-Відновлення** та онлайн-послуги.

Однак деякі респонденти відзначили зниження якості або доступності медичної допомоги, перебої з електропостачанням та зв'язком, а також відсутність спеціалізованого обладнання, що змусило пацієнтів їздити на лікування до Харкова. Кілька КІ в Чугуївській громаді висловили занепокоєння щодо доступу до питної води через пошкодження інфраструктури. Незважаючи на ці проблеми, багатьом вдалося подолати труднощі завдяки підтримці громади та гуманітарній допомозі.

** Громадяни, чиє житло було пошкоджено внаслідок збройної агресії Росії, можуть отримати кошти на відновлення через державний сервіс Є-Відновлення.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

REACH Informing
more effective
humanitarian action

Майбутні виклики

Очікується, що попит на державні послуги та соціальну підтримку зросте через продовження війни. КІ прогнозують збільшення потреби в психологічній підтримці. Вони також висловили занепокоєння щодо потенційного збільшення кількості зареєстрованих ВПО через активізацію бойових дій та евакуацію з Куп'янська. З 1 березня 2024 року, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 9414, набули чинності нові правила щодо виплат ВПО¹⁴. Це означає, що переселенцям доведеться повторно подавати документи на отримання допомоги, а управлінням соціального захисту населення – взяти на себе більше роботи. Однак деякі люди досі не розібралися з правилами та умовами отримання допомоги. Така ситуація підкреслює необхідність встановлення більш чітких правил і критеріїв, необхідних для покриття зростаючих потреб ВПО та місцевих управлінь соціального захисту.

КІ висловили бажання розширити спектр наявних або забезпечити надання додаткових послуг у середньостроковій перспективі. Вони запропонували використовувати персоналізований підхід у сфері соціального захисту та публічних послуг, зокрема через відкриття нових офісів та початок роботи мобільних команд, щоб забезпечити кожному доступ до підтримки та послуг. Крім того, вони також наголосили на необхідності розширення програм психологічної підтримки, особливо для ветеранів, дітей, дорослих та переміщених ДГ. КІ також запропонували відновити розмір виплат, що існував до вторгнення, спростити процедури в роботі центрів зайнятості та процедуру отримання виплати допомоги по безробіттю, а також надати більше можливостей професійного навчання для працевлаштування та соціальної інтеграції. Інші виступали за збільшення соціальних виплат і підвищення мінімальної заробітної плати, щоб допомогти людям задовольнити свої потреби в умовах зростання цін.

Відповідаючи на запитання, якому виду підтримки організації надають перевагу, більшість КІ наголосили на необхідності бюджетної підтримки зовнішньої допомоги, що дозволило б їм розширити перелік послуг і надавати адресну допомогу. Крім того, багато КІ відзначали пріоритетність допомоги в натуральній формі, наприклад, у вигляді продуктових та гігієнічних наборів, навчального приладдя та медикаментів. Деякі КІ також підкреслили потребу в будівельних матеріалах, тоді як інші зазначили, що транспортні засоби, такі як автомобілі або мікроавтобуси, критично важливі для поїздок до віддалених районів або надання допомоги маломобільним групам населення. У секторі охорони здоров'я КІ відзначали необхідність у спеціалізованому обладнанні та підтримку у наймі та навчанні персоналу.

Серед озвучених незадоволених потреб організацій та органів місцевої влади були матеріали, обладнання або ремонті роботи, необхідні для відновлення приміщень, пошкоджених або зруйнованих обстрілами. Багато КІ в сільській місцевості повідомили про застаріле обладнання у школах і медичних закладах, а також про потребу у фінансуванні ремонту зруйнованих громадських будівель. Серед інших відзначених потреб – будівництво притулку для бездомних і найм фахівців для підтримки сімей військовополонених і родичів загиблих військовослужбовців.

Більшість ДГ повідомили, що потребують подальшої підтримки, бажано фінансової, оскільки або вони незадоволені якістю наданих продуктів харчування та засобів гігієни, або мають певні обмеження в харчуванні чи за станом здоров'я, або вважають за краще розпоряджатися грошима самостійно. Ті, хто вже отримує допомогу, наприклад, пенсії за віком, виплати ВПО, допомогу по інвалідності або по догляду за дітьми, хотіли б, щоб розмір допомоги перевищував дохід з інших додаткових джерел, оскільки наявні виплати не адаптовані до рівня інфляції. Деякі домогосподарства мають постійну потребу у допомозі в

натуральній формі, що, зокрема, стосується ліків, дитячих товарів, палива. Кілька ДГ висловили потребу в розширенні переліку та підвищенні якості послуг, таких як субсидована спеціалізована медична допомога, освіта та підтримка у працевлаштуванні.

Кінцеві примітки

1. Національний банк України, [Інфляційний звіт](#), жовтень 2023 р.
2. Світовий банк, [Макрогляд бідності](#), Україна, жовтень 2023р. (англ.)
3. REACH, [Мультисекторальна оцінка потреб. Загальне населення](#), 2024 р.
4. Моніторинг гуманітарної ситуації, Калібрування, 2024р. ([скоро](#))
5. PONARS Eurasia, [Аналіз стійкості України проти вторгнення РФ: роль місцевого самоврядування та реформи децентралізації](#), вересень 2023 р. (англійською).
6. Більш детальна інформація у [Технічних умовах](#), с. 10-11.
7. В. Романова, А. Умланд, [Реформа децентралізації в Україні з 2014 р.](#), Chatham House, вересень 2019 р.; Київська школа економіки, Місце сплати податку на доходи фізичних осіб в Україні – юридична історія та поточна практика, грудень 2021 р.
8. Open Budget of Ukraine. [«Бюджет Чугуївської міської територіальної громади»](#), 2023 р.
9. Open Budget of Ukraine. [«Бюджет Новопокровської селищної територіальної громади»](#), 2023 р.
10. REACH, [Спільна ініціатива моніторингу ринку](#), Раунд 24, березень 2024 р.
11. Урядовий портал, [«Пенсії та допомоги у 2024 році держава платитиме вчасно»](#), 3 січня 2024 р.
12. CCD, [«Варіанти поєднання гуманітарної грошової допомоги і системи соцзахисту України»](#), стенограма дискусії, вересень 2023 р. (англійською)
13. Робоча група з надання грошової допомоги, [Посібник з грошової і ваучерної допомоги в Україні](#), доступ отримано в червні 2024 р.
14. Кабінет міністрів України (2024 р., січень). [Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб](#).

ПРО ІНІЦІАТИВУ REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH – це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту – Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

REACH Informing more effective humanitarian action

Карта 2: Карта землекористування. Зліва: Чугуївська, міська громада у Харківській області. Справа: Новопокровська, сільська громада у Харківській області.

